

שעה נאסר אשר נמסר סליחות לצום י"ז בתמוז

הפיוט [פזמון] "שעה נאסר אשר נמסר" נתחבר ע"י הפייטן ר' שלמה בן גבירול שהיה מגדולי פייטני ומשוררי ספרד^א בשנות הד' אלפים ת"ש-ת"ת, ואמירתו כפזמון לסליחות ביום י"ז בתמוז נהוג ע"י כל בני אשכנז המערבית^ב והמזרחית^ג, וכ"ה בסליחות לי"ז בתמוז כמנהג קארפינטראין [וכפי הנראה היה נהוג גם בצרפת ופרובינצא], וכמו"כ נאמר ע"י הספרדים בני עדות המזרח^ד, וכ"ה בתכלאל התימני [בלדיה] בתיקון צום י"ז בתמוז, ובמחזור מנהג בני רומניא^ה כ"תחנון" לתפילת י"ז בתמוז.

הפיוט בנוי מארבעה בתים והפייטן חתם את שמו שלמה באקרוסטיכון של הפיוט. הפיוט מיוסד במשקל של יתד ושתי תנועות ויתד ושתי תנועות, ונוהגין לחזור על החרוז "יום גבר האויב ותבקע העיר" אחר כל בית^ו, ויש נוהגין לחזור על הבית הראשון "שעה נאסר אשר נמסר וכו'" אחר סוף הפזמון.

תוכנו של הפיוט מיירי מענין החמשה מאורעות שאירעו לאבותינו ביום שבעה עשר בתמוז כדאיתא במתני' במס' תענית (פ"ד, מ"ו), ובסופו מסיים בבקשה על קיבוץ הגלויות והשיבה לארץ ישראל ובנין ביהמ"ק, והשבת גמול לחיק מעננו.

^א רשב"ג נולד במלאגה בסביבות שנת תשפ"ב ונפטר בולנסיה בשנת תת"ל ומנו"כ בביבול, מנהג בין גדולי פייטני ומשוררי ספרד ובין פיוטיו המפורסמים הם סדר האזהרות שלו לחג השבועות וכתר מלכות ליום הכיפורים, כמו"כ היה גדול מאוד בחכמת הפילוסופיה וחיבר ספר פילוסופי בשם מקור חיים, היה נערץ בפי כל חכמי דורו ובס' קורא הדורות (מהדורת פיעטרקוב תרנ"ה עמ' ז') כתב עליו "הרב שלמה בן יהודה בן גבירול ממדינת סקסטא חכם גדול ותוכן בקי מאוד בחכמת התכונה ופילוסוף אלוקי ומדקדק ומשורר נפלא כמו שנראה חכמתו הנפלאה מכתר מלכות ואזהרות שחיבר ... ונוסף ע"ז חיבר עוד כמה פיוטים רבים ועוד חיבר ספר תיקון מידות הנפש בלשון ערב", ובסדר הדורות (ד"א תת"ל) מביא מבעל שלשלת הקבלה "תוגר אחד לבש קנאה עליו מרוב חכמתו והרגו וקברו בגן שלו אצל אילן תאנה והתאנה חנטה פגיה קודם זמנה ועשתה תאנים גדולים ויפים מאד ויתמה עם הארץ וישמע המלך ויתמה וישאל לחוגר האיד החכים על האילן להקדים פירות כל כך ונאלם והמלך הפציר בו מאד ולא הודה מאומה ויצו המלך לתן לו יסורים עד שיודה מה עשה לאילן ולבסוף הודה איד שהרג ליהודי וקברו שם אצל התאנה ומאמין שלזכות הנקבר מבכר הפירות כו' ותכף צוה המלך ויתלוהו עליו", ומש"כ שם שהוא היה רבו של רש"י לא מיחווירא מילתא מאחר ורשב"ג התגורר בספרד ורש"י נולד בטרבייט שבצרפת ולמד תורה מפי רבותיו שבמגנצא ובורמיששא שבאשכנז

^ב דהיינו בני ארצות אשכנז (חבל הריינוס, קולוניא, פפד"מ ובנותיה, שווייץ ושוואבען, וקהילות האשכנזים שבאיטליא ויון)

^ג דהיינו מנהג אושטרייך המהווה היסוד למנהג פולין בעמחן מעהררין אונגארין ליטא רייסין וזאמוט וכו' ומ"מ אציין שביריעה זו סמכתי א"ע בנוסח המודפס בסידורים הספרדיים ובתכלאל שהיה מצוי תח"י (ובעיקר תכמתי יתדותי במחזור כמנהג ארם צובה דפוס ויניציאה שני"ח), ולא טרחתי לברר הנוסח ע"פ כת"י ודפוסים ספרדיים עתיקים, ובעיקר המתקדתי על הכת"י והדפוסים האשכנזיים

^ד הפיוט לא נמצא כי אם בתכלאל כמנהג בלדי (שכפי הנראה קיבלו הפיוט מעדת הספרדים) ולא נמצא בתכלאל כמנהג שאמי מנהג זו היה נהוג מלפני רבות בשנים בקהילות שבארץ תוגרמה ויון ולא באה בדפוס כי אם ארבעה פעמים (קושטא ר"ע, ויניציאה רפ"ג, ויניציאה ש"ה, קושטא של"ד), וכמו"כ נשארו כמה וכמה כת"י וקטעים ממנהג זה, מנהג רומניא עוד היה נהוג בביהכ"נ דק"ק רומניא בעיר שאלוניקי שביון יצ"ו מלפני כשלוש מאות שנה, אך במשך השנים נתמעטו בני קהילות רומניא ונתערבו בין שאר הקהילות שביון עד שנתבטל לגמרי מנהג זה

[יצוין שהעיר שאלוניקי יצ"ו היה כמעין קיבוץ גלויות של כל העדות והחוגים והיו בה בתי כנסיות רבות שנהגו בהם ע"פ המנהגים השונים של כל הקהילות השונות שנתקבצו לשם כולל קהילת האשכנזים המפורסמת שרבה ר' בנימין ב"ר מאיר הלוי ז"ל חיבר את המחזור "מעגלי צדק" (מובא כמה פעמים במג"א) הכולל סדר מנהגי הלכות ומנהגים לכל ימות השנה כמנהג ק"ק אשכנזים בשאלוניקי, נדפס לראשונה בשנת ש"ח-ש"ט ואח"כ בסביוניטה-קרימונה בשנת שי"ז-ש"כא ופעם שלישית (כמנהג אשכנז וכמנהג פולין בעמחן ומעהררין) עם הפירוש הידוע בשם "מעגלי צדק" בויניציאה בשנת שכ"ח (כפיה"נ מהדורא זו היה תח"י של המג"א והא"ר)]

^ה ע"י במנהגות וורמייזא לר"י קירכום (עמ' רס"ג) דמנהגם לומר הנוסח "אם גבר האויב ותבקע העיר" ולא "יום גבר האויב" (ולדאבוננו הכת"י של סליחות של קהל דק"ק וורמיישא שהיה כתובה על קלף נאבדה מאתנו ברבות השנים)

^ו מסידורי הספרדים המצויים משמע דלא נהגו כן (משא"כ בתכלאל), וכפיה"נ יש חילוקי מנהגים

נוסח הפיוט:

כמה וכמה נוסחאות שונות ושינויים שונים נמצאו בכתבי יד ובדפוסים השונים ע"פ המנהגים השונים^ט עד דפוס זמננו בפיוט זו (וגם נפלו כמה טעויות בדפוסים), וביריעה שלפננו אנסה לסדר את חרוזי הפיוט כפי כל הנוסחאות השונות עד כמה שידי מגעת בעזה ש"ת.

שעה נאסר.	אָסר נמסר.	בַּיִד בְּבֵל וְגַם שְׁעִיר.
לֵךְ יְהֵמָה.	זֶה כְּמָה.	וַיִּתְחַנֵּן כֶּבֶן צִעִיר.
		יוֹם גִּבֹּר הָאוֹיֵב וַתִּבְקַע הָעִיר:

- בַּיִד בְּבֵל וְגַם שְׁעִיר – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים, ובסידורי הספרדים ובתכלאל איתא הנוסח "בַּיִד בְּבֵל וְיִשָּׁר הָעִיר".
- לֵךְ יְהֵמָה זֶה כְּמָה – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים ובסידורים הספרדים ובתכלאל, אך במחזור כת"י כמנהג רומניא JTS 4027^א, ובמחזור כמנהג קהילות רומניא דפוס ויניציאה רפ"ג איתא הנוסח "לֵךְ הוֹמָה זֶה כְּמָה".
- מוֹלֵךְ צוֹר. בְּלֵב עֲצוֹר. הַמֵּית מַעְיו יִסְעִיר. יוֹם גִּבֹּר הָאוֹיֵב וכו' – כן הוא הנוסח בסידורי הספרדים ובתכלאל, דא עקא בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים חסר לגמרי חרוז זה (ומיד אחר התיבות "ויתחנן כבן צעיר" גומרים הבית עם החרוז "יום גבר האויב וכו'"), ובמחזור כמנהג קהילות רומניא דפוס ויניציאה רפ"ג איתא הנוסח "לְמוֹלֵךְ צוֹר".
- מוֹלֵךְ צוֹר. בְּלֵב עֲצוֹר. קִינִים וְהָנָא יִפְעִיר. יוֹם גִּבֹּר הָאוֹיֵב וכו' – כ"ה הנוסח במחזור כת"י כמנהג רומניא JTS 4027.
- לְמוֹלֵךְ צוֹר. בְּלֵב עֲצוֹר. בְּתַחֲנוּן פִּיהוּ יִפְעִיר^ב. הָלֵא מוֹכָה. וְגַם יִבְכֶּה. וְקִינִים וְהָנָא יִפְעִיר. יוֹם גִּבֹּר הָאוֹיֵב וכו' – כ"ה הנוסח בסדר ד' צומות כמנהג קארפינטראין כת"י ואטיקאן 553^ג, וניתוסף כאן חרוז נוסף שלא מצאתי בשום מקום אחר בכת"י ובדפוס.

לְזֹאת אֶכֶף.	וְאֶסְפֹּק כֶּף.	בַּיּוֹם חֲמֵשׁ פְּזוֹנִי.
וְעַל רִגְלִי.	הָעֶגֶל.	הַלּוֹחֹת יִצְאוּנִי.
וְגַם הַשְּׂמִיד.	הַתְּמִיד.	וּבְסוּגֵר הִבִּיאֵנִי.
וְהוֹשֵׁם אֶלִּיל.	בְּהִיכֹל כָּלִיל.	וּמַעֲצָתוֹ כָּלֵאֵנִי.

^ט וכבר העיר ע"ז ר"י בער בסידור עבודת ישראל (רעדלהיים תרכ"ח, עמ' 620) שבסידורי הספרדים איתא הפיוט בשינויי נוסחא 'ומ"מ אציין שבכמה דפוסים מצאתי כתוב ס"א שיש לומר הנוסח "וגם שעיר"

^א New York, JTS, ENA 4027

^ב בס' קרית ארבע פירושי הסליחות כמנהג קארפינטראץ להב' מרדכי בן יוסף דרוקא מרטינה בכתב יד משנת תקמ"ג Cincinnati Hebrew Union College 246/1 (סרט F18197 במכון לתצלומי כת"י בי-ם) מבאר תיבת "יפער" שהוא ענין פתיחה כמו "פי פערתי ואשאפה" (תהילים קי"ט, קל"א) "פערתי עלי בפיחם" (איוב ט"ז, י")

^ג בס' קרית ארבע הנ"ל פי' קינים והגא שכולם לי נהי ומספד

^ד Vatican, Biblioteca Apostolica ebr. 553 (סרט מס' F72286 במכון לתצלומי כת"י, י-ם) - סדר ארבע צומות כמנהג קארפינטראץ – נעתק ע"י הסופר ר' שמעון בר שמואל בעיר אברנגה היושבת על נהר איגי בשנת ה'קמ"ט (בכתב יד פרובנצליה)

וְהַמְנָחָה. הוֹנָחָה. וְדָתָךְ צֶר בְּאֵשׁ הַבְּעִיר. יוֹם גָּבַר הָאוֹיֵב וַתִּבְקַע הָעִיר:

- לְזֹאת אֵפָה. וְאֶסְפֹּק כָּף. בְּיוֹם חֲמִשׁ פְּזָרוֹנִי. – כ"ה הנוסח בכמה כת"י ובכל הדפוסים לכל המנהגים, אך בכת"י "מחזור נירנברג"^{טו} ובכת"י מחזור מינכן 69^{טז} ובכת"י סדר סליחות פאדובה 218^{טז} [וכן נראה להדיא מהפירוש להראשונים ז"ל על הפיוט שבכת"י אוקספורד (בודלי) 681^{טז}] איתא הנוסח "לְזֹאת אֵתְחֵל. וְאֶתְחַלְחֵל. בְּיוֹם חֲמִשׁ פְּזָרוֹנִי".
- בְּיוֹם חֲמִשׁ פְּזָרוֹנִי – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים, אך בסידורי הספרדים ובתכלאל ובכת"י ואטיקאן 553 כמנהג קארפינטראין ובמחזורי רומניא (בכת"י ובדפוס) איתא הנוסח בְּיוֹם "חֲמִשׁ קְרָאוֹנִי"^{טז}, וכבר העיר ע"ז המדקדק ר"י בער ז"ל בסידור עבודת ישראל ודעתו שהנוסח "פזרוני"^כ הוא הנכון שכצ"ל בעדות שווי החרוזי"א.
- [ו]עַל רֶגֶל הָעֶגְל – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים לכל המנהגים, ובמחזור רומניא דפוס ויניציאה רפ"ג איתא הנוסח "עַלִי רֶגֶל הָעֶגְל"^{כב}.
- וְגַם הַשְּׁמִיד. הַתְּמִיד. וּבְסוֹגֵר הַבִּיאָנִי. וְהוֹשֵׁם אֱלִיל. בְּהִיכַל כָּלִיל. וּמַעֲצָתוֹ כָּלָאֲנִי. וְהַמְנָחָה הוֹנָחָה. וְדָתָךְ צֶר בְּאֵשׁ הַבְּעִיר. – כ"ה הנוסח והסדר בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים, דא עקא בסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזורי רומניא (בכת"י ובדפוס) איתא הנוסח "וְלֹכֵד זֶר. הַמְּבַצֵּר^{כג}. וּבְמַסְגֵּר הַבִּיאָנִי. וְגַם הַשְּׁמִיד. הַתְּמִיד. וּמַעֲשֹׂתוֹ כָּלָאֲנִי. וְהוֹשֵׁם אֱלִיל. בְּהִיכַל כָּלִיל. וְדָתָךְ זֶר בְּאֵשׁ הַבְּעִיר", ובכת"י ואטיקאן 553 כמנהג קארפינטראין איתא הנוסח "וְלֹכֵד צֶר. הַמְּבַצֵּר. וּבְמַסְגֵּר הַבִּיאָנִי. וְגַם הַשְּׁמִיד. הַתְּמִיד. וּמַעֲשֹׂתוֹ כָּלָאֲנִי. וְרָאוֹנִי בְּנִי גָבַר. וְדָתָךְ צֶר בְּאֵשׁ הַבְּעִיר".
- וְגַם הַשְּׁמִיד הַתְּמִיד וּבְסוֹגֵר הַבִּיאָנִי. וְהוֹשֵׁם אֱלִיל. בְּהִיכַל כָּלִיל. וּמַעֲצָתוֹ כָּלָאֲנִי – כ"ה הנוסח והסדר בכל הכת"י והדפוסים הישנים והמודרניים (כמנהגי האשכנזים), דא עקא בסידורים המצויים איתא הנוסח "וְגַם הַשְּׁמִיד הַתְּמִיד. וּמַעֲצָתוֹ כָּלָאֲנִי. וְלֹכֵד צֶר^{כד}. עִיר מְבַצֵּר^{כה}. וּבְסוֹגֵר הַבִּיאָנִי. וְהוֹשֵׁם אֱלִיל. בְּהִיכַל כָּלִיל. וְהַמְנָחָה הוֹנָחָה. וְדָתָךְ צֶר בְּאֵשׁ הַבְּעִיר" – נוסח כזו מצאתי לראשונה בסליחות לפי סדר ק"ק פראג [מנהג מדינות בעהמען

^{טו} מחזור כת"י משנת צ"א לכל סדר השנה כמנהג אשכנז המזרחית [אושטרייך] עם פירושים מהראשונים ז"ל בצדדי הגליון (המחזור היה מונח שנים רבות בבית הספרים בנירנברג ומשם קיבל את השם "מחזור נירנברג")

^{טז} Munich, Bayerischer Staatsbibliothek, Cod.hebr. 69 – סידור תפילה (עם פירוש להראשונים ז"ל) ומחזור לכל השנה כמנהג אשכנז המזרחית [אושטרייך] בכתב יד אשכנזית מהמאה הי"ד למס' [שנות ס'–ק"ס למסב"י]

^{טז} Padova Biblioteca Del Seminario Vescovile, Cod 218 (סרט מס' F775 במכון לתצלומי כת"י בי-ס) – סידור תפילה וסדר סליחות כמנהג אשכנז המערבית עם פירושי הראשונים ז"ל בצדדי הגליון – נכתב ע"י מנחם סופר בר עזריאל בשנת ר"ך

^{יח} ע"י לקמן שהעתיקתי את כל הפירוש מהכת"י בשלימותו, ובבית השני קמפרש התיבות "לְזֹאת אֵתְחֵל וְאֶתְחַלְחֵל" וכנראה שכן היה הנוסח שלהם

^ט כמו"כ אציין שבכל הכת"י והדפוסים כמנהגי האשכנזים איתא "חֲמִישׁ" נקוד בחירי"ק תחת החי"ת, אך בסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזורי רומניא איתא "חֲמִישׁ" נקוד בקמ"ץ תחת החי"ת

^כ יצוין שבכמה כת"י ודפוסים נקוד "פזרוני" (בחול"ס) ובכמה נקוד "פזרוני" (עם מלאפ"ס), וב"דבר יום ביומו" להר"י ז"ל נקוד "פְּזָרוֹנִי"

^{כא} ועיי"ש ביאור תיבת "פזרוני" שר"ל שהחמש גזירות שנגזרו ביום זה פזרו אותי

^{כב} ומ"מ מאוד יתכן שהמדובר בט"ס

^{כג} בכת"י מחזור רומניא JTS 4027 איתא הנוסח "עיר מבצר"

^{כד} יצוין שבסידורי הספרדים ובתכלאל איתא הנוסח "ולכד זר", אך במחזורי רומניא (בכת"י ובדפוס) איתא הנוסח "ולכד צר"

^{כה} וכבר כתבתי לעיל שבסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזור מנהג רומניא דפוס ויניציאה רפ"ג איתא הנוסח "המבצר", אך בכת"י מחזור רומניא JTS 4027 איתא הנוסח "עיר מבצר"

ומעלהרין^כ דפוס פראג רצ"ה, [אך שם ובסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזורי רומניא (בכת"י ובדפוס) חסר לגמרי הטור "וְהַמְנַחָה הַזֶּה"^כ], וכפי הנראה הנוסח לקוחה מסידורי הספרדים (וכנ"ל)^כ.

- **וּבְסוֹגֵר הַבִּיאָנִי** – כ"ה הנוסח בכל הכת"י והדפוסים כמנהגי האשכנזים, ובסידורי הספרדים ובמחזורי רומניא (בכת"י ובדפוס) ובכת"י ואטיקאן 553 כמנהג קארפינמראץ איתא הנוסח "וּבְמִסְגֵּר הַבִּיאָנִי".
- **וּמַעֲצָתוֹ פְּלִאָנִי^כ** – כ"ה הנוסח בכל הכת"י והדפוסים כמנהגי האשכנזים, ובסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזורי מנהג רומניא ובכת"י ואטיקאן 553 כמנהג קארפינמראץ איתא הנוסח "וּמַעֲשֻׂתוֹ פְּלִאָנִי^ל".
- **וְהַמְנַחָה הַזֶּה** – כ"ה הנוסח בכל הדפוסים, ובכת"י "מחזור נירנברג" וכת"י מחזור מינכן 69 וכת"י סדר סליחות פאדובה 218 איתא הנוסח "מוֹנַחָה", ובכת"י מחזור מינכן 21^ל איתא הנוסח "זוֹנַחָה".
- **וְדָתָךְ צָר בְּאֵשׁ הַבְּעִיר** – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים וכ"ה במחזורי רומניא (בכת"י ובדפוס), אך בסידורי הספרדים ובתכלאל איתא הנוסח "וְדָתָךְ זָר בְּאֵשׁ הַבְּעִיר".

מָאֵד אֶתְחַל.	וְאֶתְחַלְחַל.	בְּיוֹם שִׁדְי דְּחַפְנִי.
וְהַשְׁפִּיפוֹן.	מַצְפּוֹן.	כְּשִׁבּוֹלֶת שְׁטַפְנִי.
מָאוֹר חֲשֹׁךְ.	וְגַם שִׁשְׁךְ.	כְּמוֹ כְּדוֹר צִנְפְנִי.
וְהַצִּיד.	שֶׁלַח יָד.	וְהַצִּיד וְהַשְׁעִיר.

יום גָּבֵר הָאוֹיֵב וְתִבְקַע הָעִיר:

- **מָאֵד אֶתְחַל וְאֶתְחַלְחַל** – כ"ה הנוסח בכת"י מחזור מינכן 21 ובכת"י מחזור רומניא JTS 4027 ובכל הדפוסים לכל המנהגים, אך בכת"י "מחזור נירנברג" ובכת"י מחזור מינכן 69 ובכת"י סדר סליחות פאדובה 218 [וכן נראה להדיא מהפירוש להראשונים ז"ל על הפיוט שבכת"י אוקספורד (בודלי 681^ל)] איתא הנוסח "מָאוֹד עָלֹי עָלֹי הָלֹז".

^כ לתיאור ביבליוגרפי של סליחות זו עיי' לקמן אצל "גדור פרצי בן פרצי"

^כ הנה בסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזורי רומניא (בכת"י ובדפוס) איתא הטור "ולכד צר המבצר" אך חסר הטור "והמנחה הונחה", ובכת"י ודפוס האשכנזים העתיקים והמדויקים חסר הטור "ולכד צר עיר מבצר" אך [במקום זה] איתא הטור "והמנחה הונחה" וכ"ה הנוסח בסידור השל"ה דפוס ראשון אמשטרדאם תפ"ז ובדפוס סלאוויטא וזיטאמיר ובסידור הרוו"ה ובסידור עבודת ישראל לר"י בער ז"ל ובסידור תפילה ישרה דפוס ראשון ראדוויל תק"פ, דא עקא בסידורים המצויים כיום הדפוסו שני הנוסחאות יחד, ולא ידענא על איזה סמך עשו כן, וכלל לא מיחזירא נוסח זו והעיקר כנוסח של כל הכת"י ודפוסים כמנהגי האשכנזים

^כ ומ"מ התמיהה דא"כ הו"ל למיכתב איפכא דהיינו קודם "ולכד צר עיר מבצר וכו'" ואח"כ "וגם השמיד התמיד וכו'" וכמש"כ בסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזורי רומניא, ולא ידענא למה מדפיסי פראג שינו בזה הסדר

^כ יצוין שבכת"י מחזור נירנברג ובכת"י מינכן 69 איתא הנוסח "כְּלִאוֹנִי" עם מלאפונים

^ל הנה ב"דבר יום ביומו" להרוו"ה ז"ל איתא הנוסח "בְּמוֹעֲצָתוֹ פְּלִאָנִי" אך בסידור שפה ברורה להרוו"ה ז"ל (דפוס רעדלהיים תרכ"ב) איתא הנוסח "ומעצתו כלאני"

^{לא} Munich, Bayerische Staatsbibliothek - Cod. hebr. 21 – מחזור לכל השנה כמנהג אשכנז המזרחית – כתב יד אשכנזית מהמאה הי"ג למס' [בסביבות שנת האלף החמישי למסב"י]

^{לב} עיי' לקמן שהעתיקתי את כל הפירוש מהכת"י בשלימותו, ובבית השלישי קמפרש התיבה "עלז" וכנראה שכן היה הנוסח שלהם

- ומ"מ בכתב יד מאוחרת בצד הגליון צויין שיש לומר "דחפני" ^{גל}
בכמה דפוסים איתא הנוסח "בשבולת" עם ביי"ת במקום הכ"ף והוא ט"ס ^{גד}
כגון דפוס פיו דה סקיו רל"ה, ויניציאה ש"ח, שאלוניקי ש"י, סביוניטה-קרימונה ש"יז, ויניציאה שכ"ח, אמשטרדאם תפ"ז, ^{גה}
פד"מ תפ"ז, ווילהרמשדארף תצ"ז, דפוס סלאוויטא וזיטאמיר, סידור הרו"ה, סידור עבודת ישראל להמדקדק ר"י בער, וכפי ^{גה}
הנראה כן הוא הסדר בכמה כת"י
ביאור הענין הוא שלאחר נפילת מלכות בבל [שש"ך בא"ת ב"ש הוא בב"ל, ועי' לקמן בפירושי הראשונים ז"ל על הפיוט דפירשו ^{לו}
כן] נפלו נשתעבדו ישראל תחת מלכות פרס ומדי (וכפי שראה נבוכדנצר הרשע בחלומו)
בדפוס ויניציאה רפ"ג איתא הנוסח "ושפיפון" במקום "והשפיפון" ^{לו}
בכת"י JTS 4027 חסר תיבת "וגם", וכפי הנראה המדובר בט"ס ^{לז}
בדפוס ויניציאה רפ"ג איתא הנוסח "ושלח יד איש ציד" ^{לט}
בכת"י JTS 4027 איתא "הצפיר" ללא הווא"ו ^מ
יתכן שצ"ל "זריתנו" ועשה"כ "תתנו כצאן מאכל ובגוים זריתנו" (תהילים מ"ד, י"ב) ^{מא}
ציוין שבגוף המחזור איתא הנוסח "ססך" ובין השיטין תוקן בכת"י מאוחרת שיש לומר "נשך" ^{מב}
ובכתב יד מאוחרת בצד הגליון איתא "ס"א ביום ששך" ^{מג}
המדובר באחד מדפוסים הסליחות הראשונים הנמצא כיום בידיו ^{מד}
לתיאור ביבליוגרפי של סדר סליחות זו עי' לקמן אצל "גדור פראי בנו פראי" ^{מה}

דפוס פראג רצ"ה איתא "גוי ישיש", ובסידור שפה ברורה להרוו"ה (רעדלהיים תקצ"ב) וב"דבר יום ביומו" להרוו"ה ובסידור עבודת ישראל לר"י בער^{כו} איתא "פצול ישיש".

- פמו פדור צנפני – כ"ה הנוסח ברוב הדפוסים, ובכת"י "מחזור נירנברג" ובכת"י מחזור מינכן 69 ובכת"י סדר סליחות פאדובה 218 איתא "אשר פדור צנפני", ובכת"י מחזור מינכן 21^{מז} ובכת"י ברלין 1224 איתא "וְגַם פְּדוּר צִנְפָּנִי"^{מח}.
- והציד. שלח יד – כ"ה הנוסח בהרבה דפוסים וכן משמע הנוסח מהפירוש להראשונים ז"ל על הפיוט שבכת"י אוקספורד (בודלי) 681^{מז}, אך בכת"י "מחזור נירנברג" וכת"י מחזור מינכן 69 וכת"י מחזור מינכן 21 וכת"י מחזור ברלין 1224 וכת"י סדר סליחות פאדובה 218 איתא "וְגַם צִיד שֶׁלַח יד".
- והצפיר והשעיר – כ"ה הנוסח ברוב הכת"י ובדפוסים^{נא}, ובכת"י מחזור מינכן 69 איתא "הצפיר וְגַם השעיר".

הוד לבי.	ומשגבי.	הלעד אפך יעשן.
הלא תראה.	עם נלאה.	אשר הושחר פמו פבשן.
שמחני.	והעלני.	ומחדק לקוט שושן.
בנה בית זבול.	והשב גבול.	הכרמל והבשן.
ועין פקח.	ונקם קח.	מאצר ומדישן.
שפוט אלם.	ואז ישלם.	המבעה והמבעיר.
יום גבר האויב ותבקע העיר:		

- הוד לבי. ומשגבי – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים, אך בסידורי הספרדים ובתכלאל ובכת"י מחזור רומניא JTS 4027 איתא הנוסח "הלעד בי. משגבי", ובמחזור כמנהג רומניא דפוס ויניציאה רפ"ג איתא הנוסח "הא משוש לבי. ומשגבי".
- הלא תראה. עם נלאה. אשר הושחר פמו פבשן – חרוז זו נמצא בכת"י "מחזור נירנברג" ובמחזור כת"י מינכן 69, אמנם בשאר כת"י שברדקתי לא נמצא חרוז זו כלל^{יב}, וה"ה בדפוסים שבחלק מהם נמצא החרוז ובחלקם חסר, וגם במחזורי מנהג רומניא (בכת"י ובדפוס) ובמנהג קארפינטראין לא נמצא הטור וגם אינו בסידורי הספרדים ובתכלאל.

^{מו} עיניש מקור הענין

^{מז} בכתב יד מאוחרת בצד הגליון איתא "ס"א אשר כדור"

^{מח} וכבר כתבתי לעיל שכ"ה הנוסח גם בסידורי הספרדים ובתכלאל ובמחזור רומניא דפוס ויניציאה רפ"ג, וכ"ה בדפוס פראג רצ"ה

^{מט} ע"י לקמן שהעתיקתי את כל הפירוש מהכת"י בשלימותו, ובבית השלישית קמפרש תיבת "והצייד" וכנראה שכן היה הנוסח שלהם

^נ וכבר כתבתי לעיל שכ"ה הנוסח גם בכת"י מחזור מנהג רומניא JTS 4027, ובמחזור מנהג רומניא דפוס ויניציאה רפ"ג איתא "ושלח יד איש ציד"

^{נא} בכמה כת"י ודפוסים איתא "והצפיר" ובכמה איתא "הצפיר" בלי הווא"ו

^{נב} ראוי לציין שהמדקדק ר"י בער בסידור עבודת ישראל מביא את החרוז בסוגריים אך מציין שם שחרוז זו אינו נמצא בהכת"י, ומ"מ כבר הוכחנו שטעה בזה והחרוז שפיר נמצא גם בכת"י

- **שְׁמַחְנִי וְהַעֲלֵנִי** – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים הישנים והמדויקים כמנהגי האשכנזים, ובכת"י ואטיקאן 553 כמנהג קארפינטראן איתא הסדר "הַעֲלֵנִי וְשְׁמַחְנִי", אמנם בסידורי הספרדים ובתכלאל איתא הנוסח "גְּדוֹר פְּרָצִי. בְּבֶן פְּרָצִי", וכ"ה הנוסח גם בהרבה מדפוסים אשכנזי [נוסח זה נדפס לראשונה בסליחות לפי סדר ק"ק פראג¹¹ דפוס פראג רצ"ה¹²] וכ"ה בהרבה סידורים המצויים¹³ (וכפי הנראה הנוסח לקוחה מסידורי הספרדים), ובמחזורי מנהג רומניא (בכת"י ובדפוס) איתא הנוסח "גְּדוֹר פְּרָצִי. בְּבֶן פְּרָצִי"¹⁴.
- **וּמַחֲדָק לְקוּט שׁוֹשָׁן** – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי האשכנזים והספרדים, ובמחזור מנהג רומניא (בכת"י ובדפוס) איתא הנוסח "וּמַחֲדָק לְקוּט שׁוֹשָׁן" (והכוונה בשתייהן אחת).
- **וְהַשֵּׁב גְּבוּל** – כ"ה הנוסח בכל הכת"י לכל המנהגים השונים¹⁵ וכ"ה בסידורי הספרדים ובתכלאל, ובכמה דפוסים איתא הנוסח "לְהַשִּׁיב גְּבוּל" (וכ"ה ברוב סידורים המצויים) וכבר נדפס כן הנוסח בסדר סליחות כמנהג האשכנזים דפוס פיו דה סקיו רל"ה¹⁶.

¹¹ הכוונה למנהג מדינות בעהמען ומעחרין [נוסח זה היה נהוג גם אצל האשכנזים בגליל העליון במדינת אונגארין וסלאוואקיי וכו' וגם בק"ק בערלין ואה"י שבאשכנז ובק"ק שבמחוז שלעזיען ובמדינת דענמארק ובק"ק פינסק שבליטא וכ"ה נהוג עד היום בכל קהילות האשכנזים במדינת בריטניה] וכן נהוג ע"פ סדר זה בכל הבתי כנסיות בק"ק פראג (באותם ימים היה העיר פראג עיר הבירה של מדינת בעהמען), אמנם בביהכ"נ הישנה בפראג נהגו כפי סדר מיוחדת שהיה נהוג רק בביהכ"נ הישנה [נוסח זה נדפסה לראשונה בפראג בשנת שס"ה ובשנת תקמ"ו נדפס קונטרס מיוחדת עם סימני הסדר (כפי הסימנים שבסליחות כמנהג מדינות בעהמען ומעחרין) כמנהג ביהכ"נ הישנה עם הסליחות והפזמונים המיוחדים הנהוגים רק לפי מנהג ביהכ"נ הישנה, ויצוין שע"פ תקנת מהר"ל מפראג זי"ע כל הבתי כנסיות בעיר פראג היו צריכין להמתין מלהתחיל באמירת הסליחות בימי הסליחות הקודם לר"ה עד שיתחילו באמירת הסליחות בביהכ"נ הישנה [תקנות אלו כתובים בטבלא הקבוע עד היום בקיר המערבי של ה"אלט-נוי שוהל" בפראג, ויש שם רשימה של כ"ב תקנות שרובם נתקנו ע"י המהר"ל מפראג בעצמו זי"ע, תקנה הנ"ל הוא תקנה מס' ט"ז בטבלא הנ"ל וז"ל "ט"ז – כל בתי כנסיות צריכין להמתין על בה"כ זה בת"ב על ציונים ותקיעת שופר וקריאת מגילה וכן בהסליחות קודם ר"ה. ומכ"ש לברכו בשבת ובלייל מ"ש להמתין עד התחלה בבה"כ אנו"ש"]

¹² סליחות לפי סדר ק"ק פראג [מנהג מדינות בעהמען ומעחרין] נדפסה לראשונה בפראג בשנת רס"ט ופעם שניה בשנת רצ"ה, ובדפוס זה נוסף "הסליחות שישד מוהר"ר אביגדור קרא על גזירת פרגא המעוטר"ה, ובסופו נוסף סדר הסליחות כמנהג אשכנז וסימני סדר הסליחות כמנהג ק"ק ורנקבורט (פפד"מ)

¹³ וכ"ה הנוסח גם בסידור עם פירוש דפוס אמשטרדאם תמ"א, ובסידורי הרוו"ה ובסידור עבודת ישראל לר"י בער ובסידור אור לישרים דפוס זיטאמיר תרכ"ה ובעוד דפוסים

¹⁴ הנה בסידור א' (הנדפס בשנים האחרונות בניו יארק יצ"ו ב' מהדורות שונות) איתא שהציונים זייפו את נוסח הפזמון והדפוס הנוסח "שְׁמַחְנִי וְהַעֲלֵנִי" במקום הנוסח "גְּדוֹר פְּרָצִי בְּבֶן פְּרָצִי" (והכוונה לרצונם ומאויים לעלות ולהשתלט על ארץ ישראל בלי ביאת המשיח) אין הדברים נכונים כלל, וכפי שהוכחנו הרי הנוסח "שְׁמַחְנִי וְהַעֲלֵנִי" כבר מופיע בכל הכתבי יד כמנהגי אושטרייך וכ"ה הנוסח ב"מחזור נירנברג" משנת צ"א לפ"ק שהוא 529 שנה לפני שהסריח צחנתו של אותו רשע הוגה הרעיון הציוני ב"ז הרצל ימ"ש שנולד בדאפעשט בשנת תר"ד לפ"ק, וכ"ה הנוסח גם בכל הדפוסים הישנים והמדויקים כגון דפוס וויניציאה ש"ח וש"ס, ודפוס שאלוניקי ש"י ובמחזור מעגלי צדק דפוס סביוניטה קרימונה ש"י-ש"כ ודפוס וויניציאה שני"ט וכו' וכ"ה בדפוסים המאוחרים כגון בסידור השל"ה דפוס ראשון אמשטרדאם תפ"ז, ובסידור תפילה ישרה דפוס ראשון ראדוויל תק"פ שנדפס ע"פ הוראת הרה"ק מאפטא זי"ע, ובסדר עבודה ומורה דרך דפוס סלאוויטא תקמ"ג [נכולם כבר הדפסו כן עוד בשעה שקליפת טומאת הציונות עדיין לא בא לעולם, ועי' בס' חמשה מאמרות בסוף מאמר משיב מפני הכבוד ובנימוקי אור"ח סי' תכ"ו סק"ד ובשער יששכר מאמרי חודש אדר מאמר השקלים אות כ"ז]

וגם משי"כ שם בסידור הנ"ל בענין הנוסח "להשיב גבול" שהוא זיוף של הציונים והנוסח האמיתי הוא "להשיב גמול", גם זה אינו נכון כלל מאחר שכ"ה הנוסח בכל הכת"י ללא יוצא מן הכלל, וכ"ה הנוסח גם בכל הדפוסים הישנים כולל דפוסים שאיתא בהם הנוסח "גְּדוֹר פְּרָצִי בְּבֶן פְּרָצִי" ולא תליא מילתא הא בהא כלל, וכ"ה הנוסח גם בכל סידורי הספרדים ובתכלאל, ועי' לקמן משי"כ בענין הנוסח "להשיב גמול"

וכמו"כ אציין שהרי דווקא בסידורים שנדפסו ע"י מדפיסים ציונים מובהקים (כגון דפוס קורן וכדו') איתא הנוסח "גְּדוֹר פְּרָצִי בְּבֶן פְּרָצִי ולא הנוסח "שְׁמַחְנִי וְהַעֲלֵנִי" (וכ"ה הנוסח בכל דפוס ארץ ישראל שתח"ל) וכ"ה הנוסח גם ב"שירי שלמה בן יהודה אבן גבירול" להציוני ביאליק (כרך ב. שירי קודש – הוצאת דביר, תל אביב תרפ"ה) כך שגם לא נוכל לומר שהציונים הם אלו שהעדיפו את הנוסח "שְׁמַחְנִי וְהַעֲלֵנִי" מהנוסח "גְּדוֹר פְּרָצִי בְּבֶן פְּרָצִי" !!!

ובאופן כללי ראוי לציין שלהציונים כלל לא היה שום השפעה על נוסח התפילה שבסידורים המצויים אצלנו שכולם מיוסדים ומושתתים על דפוס פולין שקדמו להם (ובעיקר על מדפיסי ווילנא שכידוע היו נגועים בנגע ההשכלה רח"ל, ומן הכא רוב שיבושי המשכילים הנמצאים לדאבנו עד היום בסידורי תפילה המצויים), והנוסחאות הציוניים לא יזכרו ולא יפקדו בסידורים שלנו

¹⁵ בס' קרית ארבע פירושי הסליחות כמנהג קארפינטראן להב' מרדכי בן יוסף דרוקא מרטינוה בכתב יד משנת תקמ"ג Cincinatti Hebrew Union College (סרט F18197 במכון לתצלומי כת"י בי-ס) מביא גם הנוסח "בן פוצי" וז"ל "בבן פוצי: ענין פדיון ופתוח המאסר כמו פצני והצלני (תהילים קמ"ד, ז' י"א) והוא מלך המשיח שיפדנו, ופי' פוצי הפוצה אותי, זהו הנראה לי לפי גירסא זו, ובתפילת ישרים גרס "בבן פוצי" ומלך המשיח נקרא כן לפי שבא ממשפחת פרץ וזה נ"ל שהוא הנכון"

¹⁶ ועשה"כ "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות" (שה"ש ב', ב')

¹⁷ ועי' בסידור עבודת ישראל לר"י בער דדעתו דכ"ה הנוסח הנכון

- וְהָשִׁב גְּבוּל – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובכל הדפוסים הישנים והמדויקים לכל המנהגים השונים, דא עקא בכמה סידורים איתא הנוסח "לְהָשִׁיב גְּבוּל"^{סא} ולא מצאתי כן בשום כת"י או בדפוסים ישנים^{סב}, ויתכן דהוי ט"ס.
- וְאִזְי שְׁלָם – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים לכל המנהגים, ובמחזור כת"י מינכן 69 איתא הנוסח "וְאִזְי מְשָׁלָם".
- וְעִין פֶּקֶת. וְנָקָם קָח. מֵאֲצֵר וּמִדִּישָׁן – כ"ה הנוסח בכל הכת"י ובדפוסים כמנהגי אשכנז קארפינטאין ורומניא, ובסידורי הספרדים ובתכלאל איתא הנוסח "עִין פֶּקֶת. תְּפִלַּתִּי קָח. בְּמִזְלֵב הַמְּדוּשָׁן".

פירושי הראשונים זללה"ה על הפיוט^{סג}:

א. הפי' בכת"י אוקספורד (בודלי) 681^{סד} ובסדר סליחות כת"י פאדובה 218^{סה}:
 שעה נאסר. פנה אל תפילת ישראל שנאסר בגלות. לך יהמה. ל' לעקה. זה כמה. פי' זה כמה שנים. ויתחנן כזן לעיר. שהוא כרוך אחרי אציו ורחמי האצ מרובים עליו. לזאת אתחל ואתחלחל^{סז}. כפל מילה ל' ותתחלחל המלכה^{סח}. ביום חמש. פי' חמשה דברים שאירעו בו ביום^{סט} והולך ומפרש אותם. עשיית עגל סצירת הלוחות וציטול התמיד וסריפת התורה והעמדת כלם דהיכל. וצסוגר. וצקולר^{סז}. דהיכל כליל. דהיכל שהוא כלילת יופי. כללני. ל' אדוני משה כללס^ט. ודתך. ותורתך. עלז. שמח^{טב}. והספיון מפיו. מלך צבל מפיו כדכת' מפיו תפתח הרעה על כל יושבי הארץ^{טג} דהינו מצבל. ששך. צא"ת צ"ס צבל^{טד}. והלייד. עשיו. והסעיר. מדי. ומחדק. מקוליס וחוליס. לקוט שושן. לקוט את ישראל המשוליס לשונת העמקיס^{טז}. צנה

^ס סדר סליחות זו הוא מדפוס סליחות הראשונים שבדפוס, וכפי הנראה נדפס ללא אישור מהצענזור ומש"ה רוב המחיקות בדיו שחור המצויה בעותק צילום שתח"י שהיה ספון רבות בשנים בביליאטעייק של פפד"מ

^{סא} לראשונה מצאתי נוסח זה בסידור השל"ה דפוס ראשון אמשטרדאם תפ"ז, וכ"ה הנוסח בסדר ומורה דרך דפוס סלאוויטא תקפ"ג, אמנם בסידור אור לישירים דפוס זיטאמיר תרכ"ה איתא הנוסח "להשיב גבול"

^{סב} וגם לא מצאתי ביאור לגירסא זו במפרשים השונים, שכולם מבארים הפיוט ע"פ הנוסח "להשיב גבול"
^{סג} יצוין שדרכם של הסופרים והמעתיקים שהיו מעתיקים פירושי הפיוטים ממה שהיה בידם ולא ציינו מאיפה העתיקו ומיהו המחבר של הפירוש שהעתיקו על כל פיוט ופיוט, וכך נוצר בלבול גדול ברוב הכתבי יד של פירושי הראשונים זללה"ה על הפיוטים (חוץ מאלו שהם ידועים שכולם ממפרש אחד כמו הכת"י של פירוש ר' אברהם ב"ר עזריאל בעל ערוגות הבושם) ומאוד קשה לדעת מיהו המחבר של הפירוש אם אין שמו של המחבר חתום על הפירוש, וכ"ה גם בפירושים שבצדדי הגליון במחזורים שבכת"י, וכגון הפירושים שב"מחזור נירנברג" שכולם נעתקו ממקומות אחרים ללא ציון מקור או מחבר כלשהו (וחלק נכבד מהם הם לבעל ערוה"ב)

^{סד} Oxford - Bodleian Library MS Opp. 681 (Neubauer 1213) – (סרט מס' F16673 במכון לתצלומי כת"י בי-ס) – פירושים מהראשונים זללה"ה על הסליחות בכתב יד אשכנזית מהמאה הטי"ו למס' [שנות ק"ס-ר"ס למסב"י]

^{סה} אותו פירוש זה לגמרי ומילה מילה במדויק נמצא בב' הכת"י

^{סז} מכאן נראה להדיא שהנוסח של הפיוט שהיה לפני המפרש היה "לזאת אתחל ואתחלחל ביום חמש פזרוני" ולא כבסידורים שלנו, ועי' מש"כ לעיל

^{סח} אסתר ד', ד'

^{סט} עי' דברי המתני' (תענית פ"ד, משנה ו')

^ט ל' שלשלאות וכבלי ברזל (כן פירשו כל המפרשים על החרוז "עבדא דמריד נפיק בקולר" בפיוט "מחי ומסי" שאומרים בימי הסליחות)

^{טב} במדבר י"א, כ"ח

^{טג} מכאן נראה להדיא שהנוסח של הפיוט שהיה לפני המפרש היה "מאוד עלז עלי הלז" ולא כבסידורים שלנו, ועי' מש"כ לעיל

^{טד} ירמיה א', י"ד

^{טז} כוונתו שע"פ החשבון שהאותיות א"ת ב"ש ג"ר ד"ק וכו' מתחלפות זב"ז האותיות בב"ל מתחלפות עם שש"ך

^{טז} שה"ש ב', א'

בית זבול. בית המקדש. שנקרא זבול שנא' בנה בניתי בית זבול לך^ע. פקח. פקח עיניך וראה^ט. אלס. זה ישראל שנקראו יונת אלס^ט. ואז יסלם המבעה והמבעיר. פי' אומות העולם המזיקין לישראל.

ב. הפי' בבת"י ואטיקאן 422 ע"ה:

שעה נאסר. הקצב האסורים. אתחל. כמ' ארעד ואפחד. ואתחלחל. כמ' ואהי חולה. ביום חימש. זהו י"ז בתמוז שאירע לישראל חמש מאורעות קשות^ט כמ' שמפ' והולך. ועל רגל. בשביל. העגל. כמ' עון העגל. ילאוני. ילאו ממני. התמיד. ל' הקרבנות^ט. ובסוגר. הל"ש אי"ן ו[?] ^פ. אליז. ל' כלס זהיכל. זהיכל כליל. דבי' המק' שהן [שהוא] כליל יופי. כללני. כמ' ויכלל הגשם^ט. למנוע. מונחה. אבגליי"ט. עלז. ל' שמחה. הלז. ל' הלזה^ט. והשפיון. ז' נבדנלכ. מאפון. כמ' מבבל. כשבלת. אי"ן אי"ן שטרו"ש. ל' שביל^ט. ששך. דבל בא"ת ד"ש^ט. כדור. אי"ן אי"ן ז"ל. ליד. עשיו. האפיר. יון. שעיר. אדום. הוד לבי. זה הקב"ה. יעשן. ל' יחר^ט. לפי כשאר' כועס עשן יולא מנחיריו. ומחדק. כמ' מקוליס. פי' הגוי ראוי' להוציא. לקוט. ל' לקיט'. שושן. ישראל. זבול. די' המק'. כרמל ובשן. ירושל' וארץ ישראל'. מאלר ומדישן. הם אומות העולם. אלס. זה ישראל שנאלמו לפני הגוי' כרחל לפני גוזזיה^ט. מצעיר. ל' אש. וכן מצעה. כמ' מים תצעה^ט.

^ע מלכים א' ח', י"ג

^ט דניאל ט', י"ח

^פ פי' מכיון שהם רחוקים מארצם, ע"י במפרשי המקרא עה"פ "למנצח על יונת אלס וגו' (תהילים נ"ו, א')

^ע Vatican - Biblioteca Apostolica ebr. 422 – (סרט מס' F497 במכון לתצלומי כת"י בי-ם) – פירושים מהראשונים זללה"ה על הסליחות בכתב יד אשכנזית מהמאה הי"ד למס' [שנות ס-ק"ס למסב"י] – אציין שהמיקרופילם שהיה תח"י הינו אותיות לבנות ע"ג שחור ובכתב מטושטש וקשה לקריאה, ועם הקוראים הסליחה אם טעיתי בפיענוח הכת"י

^ט ע"פ דברי המתני (תענית פ"ד, משנה ו')

^פ כפיה"נ כוונתו שאין כוונת הפייטן לקרבן התמיד דייקא כי אם לכלל הקרבנות שנתבטלו

^פ "הלי"ש" (hals) הוא צוואר בלי אשכנו, ולא נצלחתי לפענח התיבה "איז"י" וכפי הנראה כוונתו לשלשאות וכבלים שכורכים אותם על צווארו של האסירים

^ט בראשית ח', ב'

^ט מכאן נראה להדיא שהנוסח של הפיוט שהיה לפני המפרש היה "מאוד עלז עלי הלז" ולא כבסידורים שלנו, וע"י מש"כ לעיל

^ט יתכן שזה ט"ס וצ"ל שיבול

^פ כוונתו שע"פ החשבון שהאותיות א"ת ב"ש ג"ר ד"ק וכו' מתחלפות זב"ז האותיות בב"ל מתחלפות עם שש"ך

^פ בראשית י"ח, ל', ל"ב; ל"א, ל"ה; מ"ד, י"ח; מ"ה, ה'; שמות ל"ב, כ"ב; שופטים ו', ל"ט

^ט עשי"ה "וכרחל לפני גוזזיה נאלמה" (ישעי' נ"ג, ז')

^פ ישעי' ס"ד, א'

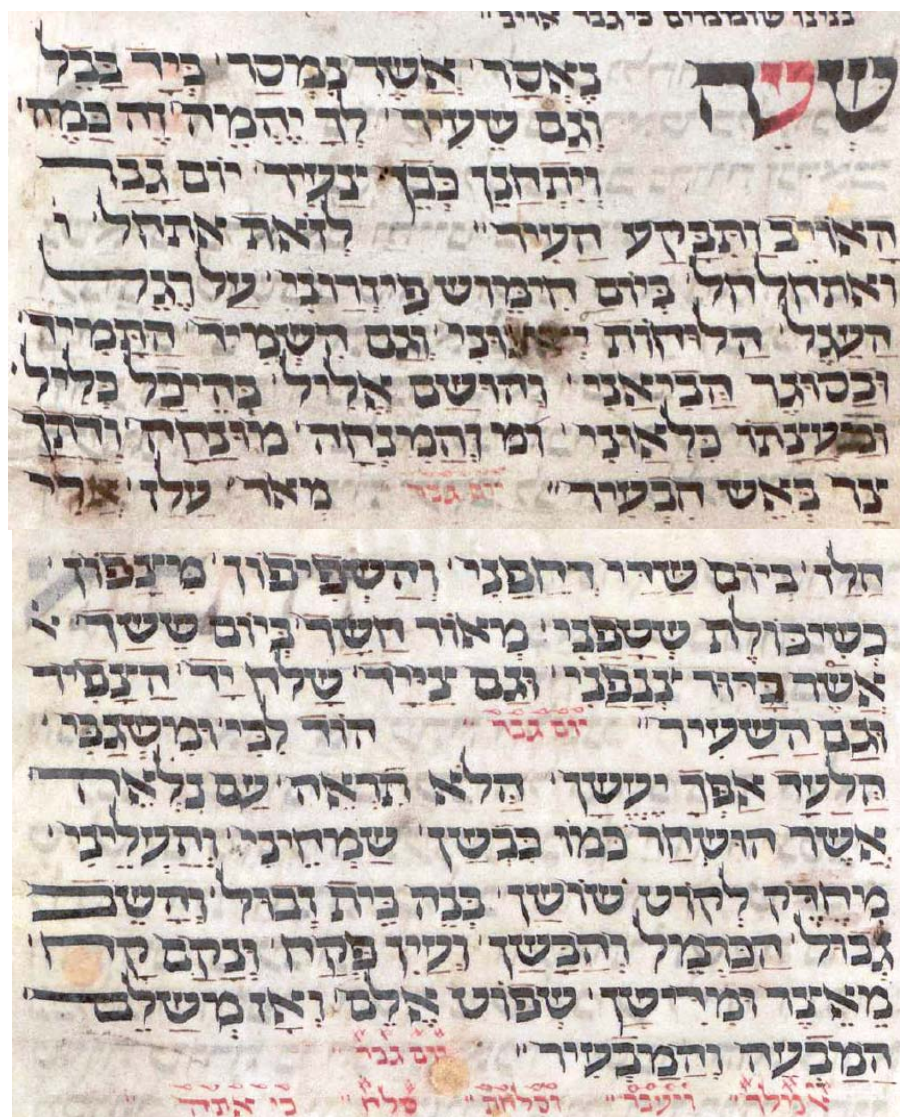
שעה
 נאסר אשר נמסר ביר בבל וצנר
 שעיר לר יהמה זה כמה ויתחנן כנן
 בעיר יום צבר האויב ותבקע העיר **שעה**
 ואת אתחל ואתחלל ביום חיש פזרוני על רגל העגל
 הלוחות יצאני וגם השמיד התמיד ובסוגר הביאני
 והושם אליל בהיכל כליל ומעצתו בלאוני והמנחה מוט
 מנחה ויתר צר באש העיר יום צבר האויב ותבקע העיר **שעה**
מ אר עלו עלי חלו ביום צרי רחבני והשפיתו מינפון
 בטבולת טטפני מאור חשך וגם נשך אשר ברור צ
 צנפני וגם צייר שלח יד הצפור והשעיר יום צבר **שעה**
ח ור לבי ומשגבי חלער אפר יעשן הלא הראה עם
 נלאה אשר הושחר כמו כבשן שמחני והעליני מ
 מחרק לקוט שושן בנה בית זבול והשב גבול הפרמל והב
 והבשן עין פקה וצקס קח מיאצר ומדישן שפוט אלם ו
 ואז ישלם המבעה והמבעיר יום צבר **שעה נאסר**
 א מלך ויעבר וכלהת כלה לנו כי אתה "

כת"י – "מחזור נירנברג"

שעה
 נאסר אשר נמסר ביר בבל וצנר
 זה כמה ויתחנן כנן בעיר יום צבר האויב ותבקע
 העיר לזאת איבת ואכפוק בה ביום חיש פזרוני ועל
 רגל העגל הלוחות יצאני וגם השמיד התמיד ובסוגר
 הביאני והושם אליל בהיכל כליל ומעצתו בלאוני והמנחה
 מוט מנחה ויתר צר באש העיר יום צבר האויב ותבקע
 ואתחלל ביום חיש פזרוני ועל רגל העגל הלוחות יצאני
 וגם השמיד התמיד ובסוגר הביאני והושם אליל בהיכל
 כליל ומעצתו בלאוני והמנחה מוט מנחה ויתר צר באש
 העיר יום צבר האויב ותבקע העיר **שעה**
מ אר עלו עלי חלו ביום צרי רחבני והשפיתו מינפון
 בטבולת טטפני מאור חשך וגם נשך אשר ברור צ
 צנפני וגם צייר שלח יד הצפור והשעיר יום צבר **שעה**
ח ור לבי ומשגבי חלער אפר יעשן הלא הראה עם
 נלאה אשר הושחר כמו כבשן שמחני והעליני מ
 מחרק לקוט שושן בנה בית זבול והשב גבול הפרמל והב
 והבשן עין פקה וצקס קח מיאצר ומדישן שפוט אלם ו
 ואז ישלם המבעה והמבעיר יום צבר **שעה נאסר**
 א מלך ויעבר וכלהת כלה לנו כי אתה "

מחזור כת"י כמנהג אשכנז המזרחית

Munich, Bayerische Staatsbibliothek - Cod. hebr.21

מחזור כת"י כמנהג אשכנז המזרחית

Munich, Bayerische Staatsbibliothek - Cod. hebr.69

ואלו החסן

שעה

באמר אסר נאסר נמסר ביד
בכל יום שער לב חסד
זה כבוד ויחזק כפן עשר
מלב צור בלב שער קטס ונא עשר
זס נא חסד ונא עשר זס
זס נא

למא אפך ואסר נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ

מא אפך ואסר נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ

למא אפך ואסר נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ

הלכה כי מנא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ
זס נא ביד חסד קראונ

שעה נאסר אשר נמסר ביד בבל וגם שעיר
 לר יהמה זה כמה ויתחנן כבו צעיר
 יום גבר האויב והבקע העיר לזאת איבת
 ואספוק בת ביום חמש פזרוני ועל רגל העגל
 הלווחות יצאני גם השמיד התמיד ובסוגר הב
 הביאני והושם אליל בהיכל כליל ומעצתו ב
 בלאני והמנחה הונחה ורתך צר באש הבקעיר
 מאד אתחל ואתחלחל ביום שדי דחבני
 מאד חשך וגם סיבסר כמו ברור צנפני והש
 והשפיון מצפון בשבולת שטפני והציד שלח
 יד והצפיר והשעיר הוד לבי ומשגבי הל
 הלעד אפר יעשו שמחני והעליני ומחרק לק
 לקוט שושן בנה בית זבול להשיב גבול הפרמל
 והבשו ועיו נקח ונקם קח מאצר ומדישו ש
 שפוט אלים ואז יטלם המבעה והמבעיר
 יום גבר האויב והבקע העיר

סליחות כמנהג האשכנזים
 דפוס פיו דה סקיו רל"ה

תחנון לרבי שלמה הקטן

שעה נאסר אשר נמסר ביד בבל וגם שעיר
 למולך צור בלב עצור המית מעיו וסעיר יום גבר האויב והבקע העיר יום
 לזאת אכף ואספוק כף ביום חמש קראוני עלי רגל העגל הלווחות יצאוני
 ולכר צר המבצר ובמסגר הביאני וגם השמיד התמיד ומעשיותו בלאני
 והושם אליל בהיכל כליל ורתך צר באש הבקעיר יום
 מאד אתחל ואתחלחל ביום שדי חשפני ושפיון מצפון בשבולת שטפני
 ונהג שבי ארץ צבי וגם ברור צנפני יום חשך מאד ששך ליד פרס ורחפני
 ושלח יד איש ציד והצפיר והשעיר יום
 הא משוש לבי ומשגבי הלעד אפך יעשו גור פרץ בבן פרץ ומחוז לקוט שושן
 בנה בית זבול והשב גבול הפרמל והבשו עין פקח ונקם קח מאצר ומדישו
 שפוט אלים ואז יטלם המבעה והמבעיר יום

סדור תפילות השנה למנהג קהילות רומניא
 דפוס ויניציאה רפ"ג

שעה קטח **נאסר** אשר נמסר ביד בבל וגם שעיר לך יהמה זה כמה ויתחנן בכך צעיר יום גבר האויב ותבקע העיר לזאת אבה ואספוקפה ביום חמיש פזרוני על רגל העגל הלוחות יצאוני וגם השמיד התמיד ומעצתו בלאני ולכד צר עיר מבצר ובסוגר הביאני והושם אליל בהיכל כליל ודתך צר באש הבעיר יום גבר מאד אתחל ואתחלחל ביום שדי דחפני והשפיפון מצפון בשבולת שטפני מאור השך גוי ששך וגם ברור צנפני וגם צייד שלח יד הצפיר והשעיר יום גבר חור לבי ומשגבי הלעד אפך יעשך הלא תראה עס נלאה אשר הושהר כמו כבשך ברור פרצי בכך פרצי ומחרק לקוט שושן בנה בית זבול והשיב גבול הכרמל והבשן ועין פקה ונקם קח מאצר ומדישן שפוט אלים ואזי ישרם המבעה והמבעיר יוב גבר

סליחות לפי סדר ק"ק פראג
דפוס פראג רל"ה

שעה **נאסר** אשר נמסר ביד בבל וגם שעיר לך יהמה זה כמה ויתחנן בכך צעיר יום גבר האויב ותבקע העיר לזאת אבה ואספוקפה ביום חמיש פזרוני ועל רגל העגל הלוחות יצאוני גם השמיד התמיד ובסוגר הביאני והושם אליל בהיכל כליל ומעצתו בלאני והמנחה הונחה הורתך צר באש הבעיר מאד אתחל ואתחלל ביום שדי דחפני מאור השך וגם שישך כמו ברור צנפני והשפיפון מצפון בשבולת שטפני נחצי שלח ידו והצפירה ששך חור לבי ומשגבי הלעד אפך יעשן שמחני והעליני ומחרק לקוט שושן בנה בית זבול להשיב גבול הכרמל והבשן ועין פקה ונקם קח מאצר ומדישן שפוט אלים ואזי ישרם המבעה והמבעיר יום גבר האויב ותבקע העיר

סליחות כמנהג האשכנזים
דפוס וינציאה ש"ח

שעה נאסר אשר נמסר ביד בבל ושר העיר
 לה יהמה זה במדה ויתחנן בבן צעה
 מולך צור בלב עצור הכית מעיו יסעיר : יום נמ
 האויב והבקע העיר : לזאת אפף ואספקנה
 ביום חמש קראוני : ועל רגל העגל הלוחות יצאני
 ולבדור המבצר ובמסגר הביאני : וגם חסמדי
 החמיד ומעשותו בלאני : והושם אליל בהיכל
 כליל ודתה זה באש הבקעיר : יום נמ
 אחל ואחלחל : ביום שדי חשפני : והשפיון :
 מצפון בשבולת שטפתני : ונהג שבי ארץ צבי
 וגם ברור צנפני : יום חשך מאור ששך ליד פרס
 דחפני : אכלני הממני : וקינה עלי זאת אעיר :
 יום נמ הלעד בי משגבי הלעד אפף יעשן :
 גדור פרצי בבן פרצי ומחדק לקוט שושן : עין
 פקח תפלתי קח כמחלב המדושן : בנה בירת
 ובלוהשב גבול הכרמל והבשן : שפוט אלם ואז
 ישלם המבעה והמבעיר : שפוט : פומון :

מחזור כמנהג ארם טובה [מחלכ]
 דפוס ויניציאה ש"ח